

ԶԱԶԱՅԵՐԵՆԻ ԲԱՐԲԱՌԱՅԻՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Նարե Գևորգյան¹

DOI 10.46991/jos.2023.24.2.300

Հողվածի նպատակն է ներկայացնել հյուսիսարևմտաիրանական լեզուներից զազայերենի բարբառային բաժանումները և այն տարբերությունները, որոնց հիման վրա էլ կատարվել է դասակարգումը: Առկա գիտական գրականության հիման վրա հողվածում քննության առարկա են դարձել վերոնշյալ խնդիրները, որոնք կարևոր են հասկանալու համար նաև այն էթնիկ լեզվական միջավայրը, որտեղ ձևավորվել և գոյություն ունի այս լեզուն:

Գիտական շրջանառության մեջ առկա բոլոր նյութերի հնարավորին ներառմամբ նպատակ է դրվել համապարփակ կերպով ներկայացնել հատկապես զազայերենի տարածման պատմական և ներկայիս շրջանները, ինչպես նաև բարբառների միջև գոյություն ունեցող հնչյունաբանական, ձևաբանական և բառապաշարային տարբերությունները:

Բանալի բառեր՝ զազայերեն, Սևավերագ, Չերսիմ, քմայնացում, զազա, խոսվածք:

Զազայերենում բարբառային տարբերությունները բավականին քիչ են, այդ իսկ պատճառով այս լեզվի մասին խոսելիս կարելի է ավելի շատ օգտագործել խոսվածք տերմինը: Ընդհանուր առմամբ տարբերակում ենք երկու խումբ՝ արևմտյան և արևելյան²: Արևմտյան խմբի

¹ Նարե Գևորգյանը ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետի իրանագիտության ամբիոնի դասախոս է: Էլ. փոստ՝ nare.gevorgyan@ysu.am, ORCID 0000-0002-4431-5754:

² Mann O., *Kurdisch-Persische Forschungen, Ergebnisse einer von 1901 bis 1903 und 1906 bis 1907 in Persien und der asiatischen Türkei ausgeführten Forschungsreise, Abteilung III (Nordwestiransich), Band IV, Mundarten der Zâzâ, hauptsächlich aus Siwerek und Kor,*

մեջ են մտնում Սևավերագի (Միվերեկ), Բիժակ (Բըջակ) և Քոսի (Կոս) բարբառները: Արևելյանի մեջ ընդգրկված են Գորեքի (Կոր), Քղիի (տարածքով համապատասխանում է պատմական Չորրորդ Հայք աշխ. Խորձյան գավառին) և Կասանի բարբառները³:

Ըստ Լիա Պիրեյկոյի⁴ բարբառային որոշ տարբերակիչ հատկանիշներ կարող ենք նշել հնչյունաբանության մեջ.

- արևմտյան բարբառներին հատուկ է չ > *ճ –ն ի հակադրություն արևելյան խոսվածքների յ > *ճ – ի (մասնավորապես Սևավերագի զազայերենում հանդիպում ենք vāž- խոսել, pauž/յ- պատրաստել, rōž- օր, որը Գորեքի զազայերենում համապատասխանում է vāj-, pōuj- և rōj):

Ձևաբանության մեջ⁵.

- անորոշության հոդի տարբեր ձևեր. -ēn/-en արևմտյան խոսվածքներում,

- բայական վերջավորությունների տարբերություններ (օր.՝ եգ. թ. առաջին դեմքի վերջավորությունը արևմտյանում՝ -ān, -in, -ā և արևելյանում՝ -ā, -ō,

- աորիստի հիմքեր արևմտյանում և դրա բացակայություն արևելյանում, օր.՝ Սևավերագի զազայերենում bīārī բեր, bēri արի, šōrē գնա ի հակադրություն Գորեքի զազայերենի bīā, bē, šūā) և այլն:

Բառապաշարում⁶

bearbeitet von Karl Hadank, Berlin, Verlag der Akademie der Wissenschaften, in Kommission bei Walter de Gruyter & Co, 1932, s. 14-17.

³ Տեղանունները համապատասխանեցվել են ըստ Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարանի (Հակոբյան Թ., Մելիք-Բախշյան Ս., Բարսեղյան Հ., Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան, հատոր 1-5): Այսուհետ բոլոր հատվածներում նշված տեղանունները համապատասխանեցված են ըստ վերոնշյալի:

⁴ Пирейко Л., Заза. Основы иранского языкознания. – В кн.: Новоиранские языки: северо-западная группа II, Москва, 1997, 97-143, стр. 98.

⁵ Տե՛ս նույն տեղում:

⁶ Տե՛ս նույն տեղում:

- բառերի տարբերություններ (Սևավերագի զազայերենում *dārā* հովիտ, նույնը Գորեքի զազայերենում նշանակում է գետ),
- *žū* թվականը արևմտյանում և նույն մեկ նշանակությամբ *yō* թվականը արևելյանում
- բառերի ընդհանուր հնչունական տեսքի ձևափոխություն (Միվ. գ. *gūnī*-արյուն և Գ. գ-ում *gūn*, Միվ. գ. *sāri* տարի և Գ. գ-ում *sār*),
- Նույն իմաստն արտահայտելու համար տարբեր բառերի օգտագործում (Մ. գ-ում *gunā*-մեղք և Գ. գ-ում *zina*, *gunā*-տանջանք) և այլն⁷:

Ընդհանուր առմամբ, զազայերենի բարբառային բաժանման հիմքը դրվել է Մաննի և Հադանկի կողմից⁸, այնուհետև Լյուդվիգ Պոլը⁹ կատարել է առաջին ամենածավալուն հետազոտությունը, որի արդյունքում դրվել է զազայերենի առնվազն եռաբարբառ բաժանման տեսությունը: Նա տարբերակում է հարավային (Ջերմուկ/Սևավերագ), արևելյան (Բալու/Բյուրակն) և հյուսիսային ալևիական բարբառներ¹⁰: Նա նշում է նաև քիչ ուսումնասիրված հարավարևելյան Մուշ/Խուլփ բարբառախումբը, որը, հավանաբար, կազմում է արևելյան խմբի մի մասը¹¹:

⁷ Տե՛ս նույն տեղում:

⁸ O. Mann-K.Hadank, *Kurdisch-Persische Forschungen*, Band IV, s. 14-17.

⁹ Paul L., *Zazaki: Grammatik und Versuch einer Dialektologie*, L. Reichert, Wiesbaden, 1998.

¹⁰ Ըստ Լ. Պոլի՝ նշված բարբառախումբը տարածվում է արևմուտքից արևելք՝ Տերիկից մինչև Վարթո, հարավից հյուսիս՝ Խարբերդից մինչև Բաբերդ կամ Դերջան: Իր հերթին հեղինակը ալևիական բարբառները բաժանում է մի քանի ենթաբարբառների՝ արևմտյան (Տերիկ, Երզնկա), կենտրոնական (Դերսիմ, Պուլումուր, Քդի) և արևելյան (Վարթո): Բացի նշված բարբառախմբի աշխարհագրական տարբերակումից, Լ. Պոլը տալիս է նաև սոցիալական բաժանման տարբերակում, որի հիմնական պատճառը այն կարող է լինել, երբ որոշ դեպքերում փոքր շրջանում (օր.՝ Դերսիմում) կողք կողքի գոյություն ունեն մի քանի ալևիախոսներ, որոնք մեծապես տարբերվում են միմյանցից (Ludwig P., նշվ. աշխ., էջ 183):

¹¹ Ludwig P., նշվ. աշխ., էջ 171-204:

Ուսումնասիրելով զագայերենի քերականության վերաբերյալ առկա գրականությունը, ակնհայտ է դառնում, որ առավել շատ քննության է առնվել զագայերենի հարավային բարբառախումբը, մասնավորապես Մաննը և Հադանկը ներկայացնում են Սևավերագի, Բիժաքի, Կորի, Ճապաղջուրի և Քղիի խոսվածքները, Թ. Թողրը հիմնվել է Սևավերագի բարբառի վրա¹², Պ. Լերիսը¹³՝ Բյուրակնի բարբառի, Ա. Լը Չոկը՝ Ջերմուկի¹⁴:

Թուրք հայտնի զագայագետ Զըլֆու Սըլջանը քերականական բացը լրացնելու և զագայերենի կառուցվածքային առանձնահատկությունները ամբողջացնելու նպատակով քննության առարկա է դարձրել միայն հյուսիսային բարբառախումբը, որն իրենից առաջ գրեթե չէր ուսումնասիրվել: Սըլջանը նշում է 15 հատկանիշներ՝ 7 հնչյունաբանական և 8 ձևաբանական, որոնց տարբերություններն էլ հիմք են դրել բարբառային նմանատիպ բաժանման համար¹⁵: Հիմնվելով իր կողմից առաջարկված 8 ձևաբանական հատկանիշների վրա, հեղինակը հյուսիսային բարբառը ներառում է Դերսիմի, Երզնկայի, Չառայի, Ինչպես նաև Բիթլիսի, Խնուսի, Թեքմանի, Կարսի, Բաբերդի (Բայբուրդ), Գայլգետի (Քելքիթի), Սպարկերտի (Իսպարտա), Էսքիշեհրի և այլ շրջաններում¹⁶:

Չ. Սըլջանը, բարբառային տատանումները որոշակիորեն հստակեցնելու նպատակով, զագայախոս տարբեր շրջաններից 20 բարբառակիր է ընտրում, որոնց տալիս է նախապես գրված բառեր և բառախմբեր ու ձայնագրում արտասանությունը ժապավենի վրա: Սա հնարավորություն է տալիս նրան ուսումնասիրել զագայախոս շուրջ

¹² Todd T. L., A Grammar of Dimily Also Known as Zaza, Iremet Förlag, Stockholm, 2002.

¹³ Лерх П., Исследование об иранских курдах и их предках, северных халдеях, Санкт-Петербург (1857-58).

¹⁴ Le Coq A., Kurdische Texte : Kurmangí-Erzählungen und -Lieder : nebst einer Zaza Erzählung, Berlin, 1903.

¹⁵ Selcan Z., Grammatic Der Zaza-Sprachen, Nord Dialect (Dersim Dialect), Wissenschaft&Technik Verlag, Berlin, 1998, s. 133.

¹⁶ Տե՛ս նույն տեղում, 134:

17 շրջաններ, որոնք մինչ այդ լեզվականորեն չէին արձանագրվել¹⁷: Փորձագիտական ուսումնասիրության արդյունքում հեղինակը տալիս է հետևյալ տարբերակումները.

1. Հնչյունաբանական բնույթի բարբառային առանձնահատկություններ, ինչպես օր. /č [dz] : c [dʒ]/, /ç [tʃ] : č [ts]/, /s-: š-/ , / st:št /, /z:č:c:z/¹⁸

Բառերի համեմատության արդյունքում պարզ է դարձել, որ կա հստակ տարբերակում քմայացման և ոչ քմայնացման համատեքստում, որի արդյունքում էլ Սըլջանը առանձնացնում է երեք ձևեր, որոնք, ըստ շրջանների, բաշխված են հետևյալ ձև¹⁹.

1. **չքմայնացում** - č - Փախ (զազ.՝ Pax, թրք.՝ Pah, Kocakoc), Կարմրի (զազ.՝ Nazmiya, թրք.՝ Nazimiye), Պուլումուր (զազ.՝ Pilemuriye, թրք.՝ Pülümür), Օվաջիկ (զազ.՝ Vacuxê, թրք.՝ Ovacık), Երզնկա (զազ.՝ Erzingan, թրք.՝ Erzincan), Վարթո (զազ.՝ Varto, Gimgim, թրք.՝ Varto):

2. **խառը տիպ č/c-** Խոզաթ (զազ.՝ Xozat, թրք.՝ Հոզաթ), Սարիզ (զազ.՝ Sariz, թրք.՝ Sariz), Մուշ (զազ.՝ Varto, Gimgim, թրք.՝ Varto), Խնուս (զազ.՝ Xinis, թրք.՝ Hınıs):

3. **քմայնացում** - Դարա Հենի (զազ.՝ Dara Hêni, թրք.՝ Genc), Քղի (զազ.՝ Gêxiyê, թրք.՝ Kıği), Բյուրակն, Էլազիզ (հյ՝ Խարբերդ, զազ.՝ Xalput, թրք.՝ Harput), Ղարադոչը (զազ.՝ Qerekoçan, թրք.՝ Karakoçan), Սևավերազ (զազ.՝ Siverege, թրք.՝ Siverek):

2. Ձևաբանական բնույթի բարբառային առանձնահատկություններ²⁰,

Այստեղ Սըլջանը կարևորություն է տալիս սեռի կարգին և նշում է, որ լեզվում հստակորեն տարբերակվում է իգական սեռը տարրորշելու երկու ձև, սակայն, հյուսիսային խոսվածքներում այն որոշող {-e} վերջավորությունը արտասանվում է քիչ արտահայտված {-ə}, իսկ

¹⁷ Տե՛ս նույն տեղում, 123:

¹⁸ Տե՛ս նույն տեղում, 123-129:

¹⁹ Տե՛ս նույն տեղում, 124-125:

²⁰ Տե՛ս նույն տեղում, 129-131:

Դերսիմից հարավ ընկած տարածքներում՝ {ə,ɨ}, բայց մեծ մասամբ այն արդեն անհետացել է և կարդացվում է զրոյական ձևով՝ {-ø}: Հեղինակը տվյալ դեպքի համար ներկայացնում է հետևյալ տարածքային բաժանումը²¹.

1. Գանձնավոր -e - Փախ (զազ.՝ Pax, թրք.՝ Pah, Kocakoç), Կարմրի (զազ.՝ Nazmiya, թրք.՝ Nazimiye), Պուլումուր (զազ.՝ Pilemuriye, թրք.՝ Pülümür), Օվաջիկ (զազ.՝ Vacuxê, թրք.՝ Ovacık), Երզնկա (զազ.՝ Erzingan, թրք.՝ Erzincan), Սարիզ (զազ.՝ Sariz, թրք.՝ Sarız), Վարթո (զազ.՝ Varto, Գիմգիմ, թրք.՝ Varto), Խնուս (զազ.՝ Xınıs, թրք.՝ Hınıs):

2. Խարա ձև /-e, ɨ, ø/- Դարա Հենի (զազ.՝ Dara Hêni, թրք.՝ Genc), Ջերմուկ (զազ.՝ Çêrmuge, թրք.՝ Çermik), Սևավերազ (զազ.՝ Siverege, թրք.՝ Siverek), Բիրան/Դիարբեքիր (զազ.՝ Piran, թրք.՝ Dicle (բրբռ.)):

3. Գանձնավոր -ø – Հայնի (զազ.՝ Hêni, Hani), Դարա Հենի (զա.՝ Dara Hêni, թրք.՝ Genc), Ջերմուկ (զազ.՝ Çêrmuge, թրք.՝ Çermik):

Օր.՝ *engûr /ə'n'gur/- խաղող*
*erdiş /ə'r'diʃ/- մորուք*²²:

Սըլջանը նշում է, որ, հյուսիսային բարբառախումբը հակադրվում է իր ձևաբանական շեղումներով հարավային բարբառախմբին, որն էլ, իր հերթին, ներառում է Բյուրակնի, Խարբեքի, Դիարբեքի, Հայնիի, Սևավերազի, Լիցեի, Խուլփի, ինչպես նաև Մուշի, Քոզլուկի, Մասունի շրջանները²³:

Սըլջանը Սևավերազի և Ջերմուկի բարբառները համարում է անցումային ձև, քանի որ ձևաբանական առանձնահատկություններով ունեն ընդհանրություններ և՛ հարավային, և՛ հյուսիսային խոսվածքների հետ:

²¹ Տե՛ս նույն տեղում, 129:

²² Տվյալ բառերը Սևավերազի և Ջերմուկի խոսվածքներից են, որոնց բնորոշ է իզական սեռի {-e} վերջավորության արտասանման խառը տիպը (ըստ Ջ. Սըլջանի), իսկ Թերրի Լ. Թողդ-ի մոտ, ով ուսումնասիրել է վերոնշյալ խոսվածքները, հանդիպում ենք վերջավորության արտասանման միայն {ə} տարբերակը:

²³ Selcan Z., նշվ. աշխ., էջ 134:

Ի տարբերություն վերը նշված հեղինակների, Էբերհարդ Վերները, զազայերենի համար տալով եռաբարբառ տեսությունը, այն կապում է ոչ միայն լեզվական տարբերությունների, այլ նաև ազգագրական նկարագրության շրջանակների հետ²⁴, որը բխում է հյուսիսային, հարավային և արևելյան խմբերում առկա մարդաբանական տարբերություններից: Ունենալով նույն աշխարհընկալումը՝ այս երեք խմբերում ներառված մարդիկ ունենին տարբեր կենսակերպեր²⁵:

Ըստ Վերների՝ զազայերենն ունի հետևյալ բարբառային տարբերակումները.

- *Հյուսիսային կամ ալևիական խումբ*, որն էլ իր հերթին բաժանվում է մի շարք ենթաբարբառների, ինչպիսիք են Մամեկիե-Փուլումուրի, Բիթլիսի և Օվաջիկի բարբառները,
- *Հարավային կամ սուննի-հանաֆիական խումբ*, որը Ջերմուկի, Սևավերագի բարբառն է, ու տարբերակվում է Լիցեի ու Բիթլիսի, ինչպես նաև Մութլի/Խուվիի և Կարկառի բարբառները,
- *Արևելյան կամ խառը խումբ*, Բալուի և Բյուրակնի բարբառն է, իսկ ենթաբարբառներից են Հայնի, Դարա Հենիի և Մուշի բարբառները²⁶:

²⁴ Werner E., Rivers and Mountains, A Historical, Applied Anthropological and Linguistical Study of the Zaza People of Turkey including an Introduction to Applied Cultural Anthropology, VTR Publishing, Nürnberg, 2017, s. 150.

²⁵ Այստեղ հեղինակը, շեշտը դնելով էթնիկ ինքնանվանումների վրա, նշում է որ հյուսիսային խումբը հակված էր իրեն անվանել դըմըլի, իսկ հարավային խումբը՝ զազա: Սա հանդիպում ենք նաև այլ հեղինակների մոտ: Դըմըլի անվան ծագումնաբանությունը մի շարք հեղինակներ կապում են Դեյլամ (Dailēmî>Dailomî) անվան հետ, որն իրենից ենթադրում է 1-ի և m-ի վերադասավորում (Hadank K., Mundarten Der Zâzâ, 4): Մասնավորապես Ջ. Սըլջանը գրում է, որ Սևավերագի, Ջերմուկի և Կարկառի բնակիչներն իրենց անվանում էին դըմըլի, իսկ քրդերը բոլոր զազաներին անվանում էին կամ դըմըլի, կամ էլ էթնիկ զազաներ: Կայսերի, Զարայի և Մալաթիայի քրդերի շրջանում զազայերենը հանդիպում է գինի (gini) ձևով (Selcan Z., նշվ. աշխ., էջ 121-122):

²⁶ Werner E., նշվ. աշխ., էջ 151:

Հաշվի առնելով Ջերմուկի և Սևավերագի միևնույն աշխարհագրական շրջանում գտնվելու փաստը, նկատում ենք, որ բավականին շատ նմանություններ կան երկու բարբառներում: Մասնավորապես ձևաբանական մի շարք առանձնահատկություններով սրանք հարում են և՛ հյուսիսային, և՛ հարավային բարբառախմբին, ուստի, այս երկու շրջաններում խոսվող զազայերենը համարվում է անցումային ձև: Այստեղ, ի տարբերություն հնչյունաբանական մակարդակի, ձևաբանական դասակարգումը, ըստ էության, մնում է նույնը, սակայն տեղի են ունենում որոշակի փոփոխություններ²⁷:

Գերմանացի հետազոտող Մետութ Քեսքինի մոտ ևս հստակորեն տարբերակվում է զազայերենի բարբառային բաժանման երեք խումբ, համապատասխանաբար հյուսիսային, հարավային և կենտրոնական, որի աշխարհագրական քարտեզը ներկայացված է ստորև.

1. Հյուսիսային բարբառներ, որի լեզվակիրները ալևիականության հետևորդներ են, արևմուտքից տարածվում է Քոչգիրի շրջանից, անցնում է Դերսիմի, Երզնկայի, Գյումուշխանեի, Ղարադոչի միջով մինչև արևելք՝ հյուսիսային շրջաններով Բյուրակնից դեպի Բիթլիս (Վարթո):

2. Կենտրոնական բարբառներ, որը ներառում է Մադե, Բալու, Ղարադոչ և Քովանջըլար (Խարբերդի նահանգ) շրջանները, Բյուրակնի հարավային մասը, ներառյալ կենտրոնը, Դարա Հենի և Սոլիան քաղաքները, Մուշ գավառին հարող մի շարք շրջաններ, ինչպես նաև Հայնի, Լիցե և Սիլվան թաղամասերը:

3. Հարավային բարբառներ, որը կազմում է Սևավերագը, Ջերմուկը, Չնքուշը (Դիարբեքիրի նահանգ), Փիրանը, Էզիլը (Անգեղտուն), Էրգանին (Արդանա), Կարկառ, Քահթա և Փոթուրգե (Մալաթիա նահանգ) շրջանների հարակից տարածքները:

---

²⁷ Selcan Z., նշվ. աշխ., էջ 134:

Անցումային բարբառները խոսվում են Խուլփում, Աքսարայում, Սուրթում, Բայքան և Քոզլուկ գյուղերում²⁸:

Այսպիսով, տարբեր հեղինակների կողմից ներկայացված բարբառային բաժանումները ամփոփելով, կարելի է ասել, որ մեծ մասամբ զազայերենի համար առանձնացնում ենք բարբառային երկու մեծ խումբ, որը լեզվի աշխարհագրական տարածման արեալով խոսվում է մի կողմից Դերսիմի, Երզնկայի, մյուս կողմից Դիարբեքիի, Ջերմուկի և Սևավերագի տարածքներում: Մրանց միջև ընկած շրջաններում խոսվող տարբերակը (Խարբերդ/Բյուրակն), այսպես կոչված երկու բարբառների միջև զբաղեցնում է միջանկյալ դիրք, որը կարելի է ներկայացնել և՛ որպես առանձին խումբ, և՛ որպես անցումային խումբ:

ДИАЛЕКТИЧЕСКИЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ ЯЗЫКА ЗАЗА

*Наре Геворгян*²⁹

Цель статьи – представить диалектические подразделения языка заза (который является одним из северо-западных иранских языков) и различия, на основе которых была произведена классификация. На основе имеющейся научной литературы рассматривается диалектическая группировка языка заза, важная для изучения этнической языковой среды, в которой этот язык сформировался и существует до сих пор.

С возможным включением всех материалов, имеющих в научном обороте, была поставлена цель всесторонне представить исторические и нынешние ареалы проживания заза, а также фонологические, морфологические и лексические различия между диалектами.

Ключевые слова: язык заза, Сиверек, Дерсим, палатализация, заза, речь.

²⁸ Keskin M., Zur dialektalen Gliederung des Zazaki, 30-31.

²⁹ Наре Геворгян - преподаватель кафедры Иранистики факультета Востоковедения ЕГУ. Эл. почта: nare.gevorgyan@ysu.am, ORCID 0000-0002-4431-5754.

DIALECTICAL DIVISIONS OF THE ZAZA LANGUAGE*Nare Gevorgyan*³⁰

The purpose of the article is to present the dialectical divisions of the Zaza language (which is one of the Northwestern Iranian languages) and the differences on the basis of which the classification was made. Based on the available scientific literature, the article examines the dialectical grouping of the Zaza language, which is important for understanding the ethnic linguistic environment where this language was formed and still exists.

With the possible inclusion of all materials available in scientific circulation, the goal was set to present in a comprehensive manner, especially the historical and current areas and the phonological, morphological and lexical differences between the dialects.

Keywords: *Zaza Language, Sevaverag, Dersim, Palatalization, Zaza, Speech.*

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Հակոբյան Թ., Մելիք-Բախշյան Ս., Բարսեղյան Հ., Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան, հատոր 1, Երևան, 1986:
2. Հակոբյան Թ., Մելիք-Բախշյան Ս., Բարսեղյան Հ., Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան, հատոր 2, Երևան, 1988:
3. Հակոբյան Թ., Մելիք-Բախշյան Ս., Բարսեղյան Հ., Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան, հատոր 3, Երևան, 1998:
4. Հակոբյան Թ., Մելիք-Բախշյան Ս., Բարսեղյան Հ., Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան, հատոր 4, Երևան, 1998:
5. Հակոբյան Թ., Մելիք-Բախշյան Ս., Բարսեղյան Հ., Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան, հատոր 5, Երևան, 2001:
6. Пирейко Л., Заза. Основы иранского языкознания. – В кн.: Новоиранские языки: северо-западная группа II., Москва, 1997, 97-143.
7. Le Coq, A. Kurdische Texte : Kurmangí-Erzählungen und -Lieder : nebst einer Zaza Erzählung, Berlin, 1903.

---

³⁰ Nare Gevorgyan is a lecturer at the Department of Iranian Studies at YSU. E-mail: nare.gevorgyan@ysu.am, ORCID 0000-0002-4431-5754.

8. Ludwig P., Zazaki: Grammatik und Versuch einer Dialektologie, L. Reichert, Wiesbaden, 1998.
9. Keskin M., Zur dialektalen Gliederung des Zazaki, Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg, 2008.
10. Mann O., *Kurdisch-Persische Forschungen, Ergebnisse einer von 1901 bis 1903 und 1906 bis 1907 in Persien und der asiatischen Türkei ausgeführten Forschungsreise, Abteilung III (Nordwestiransich), Band IV, Mundarten der Zâzâ, hauptsächlich aus Siwerek und Kor*, bearbeitet von Karl Hadank, Berlin, Verlag der Akademie der Wissenschaften, in Kommission bei Walter de Gruyter & Co, 1932.
11. Лерх П., Исследование об иранских курдах и их предках, северных халдеях, Санкт-Петербург, 1857-58.
12. Todd T. L., A Grammar of Dimily Also Known as Zaza, Iremet Förlag, Stockholm, 2002.
13. Werner E., Rivers and Mountains, A Historical, Applied Anthropological and Linguistical Study of the Zaza People of Turkey including an Introduction to Applied Cultural Anthropology, VTR Publishing, Nürnberg, 2017.
14. Selcan Z., Grammatic Der Zaza-Sprachen, Nord Dialect (Dersim Dialect), Wissenschaft&Technik Verlag, Berlin, 1998.